

škole. Ali treba dodati, da proces u svome današnjem stanju nije završen. Bilo bi smiono reći, na čemu bi valjalo da stane (ako uopće može stati). No čini se, da nije loše razlikovati između *kritičara*, *političara*, *kemičara* i sl. s jedne strane i *skeptika*, *cinika*, *kolerika* s druge. Takvo je razlikovanje semantički opravdano: jedne od tih imenica znače zanimanje, a druge svojstvo.⁸ Time, što u riječima prve vrste utvrđujemo nastavak *-ičar*, odstupamo, doduše, od starijega jezika i od ostalih Slavena (čak i od Slovenaca), ali stvari stoje tako, da ovdje ni žaljenju nema više mjesta. Ako se Maretić dvadesetih godina (a i na početku tridesetih⁹) mogao boriti za nastavak *-ik* pa zaključiti: »ne treba nam dakle imenica na *-ičar*, premda same sobom nijesu loše«, današnji bi purist imao mnogo više muke, a još manje uspjeha, kad bi htio privoljeti pisce, da pišu, na primjer, o Einsteinu kao o velikom »fiziku«, o Mičurinu kao o zaslužnom »botaniku«, a o Attleu kao o istaknutom »politiku«. Tada bismo i gđu. Curie morali smatrati čuvenom »kemikinjom«. A što bismo onda s riječima, kao što su *atletičar*, *avijatičar* i dr., koje nisu valjda ni prošle kroz fazu na *-ik*? Danas nove riječi mogu primati samo dulji nastavak *-ičar*. Ne valja zaboraviti, da će atomsko doba trebati i »atomičare« za razliku od duhovnih začetnika njihova zanata, starih atomista.

O JEZIKU NAŠIH NATPISA

Milan Moguš

Danas je, u doba razvitka industrijalizacije, trgovine i obrta, potpuno svakidašnje, što se sve češće pojavljuju natpisi novootvorenih prodavaonica, radionica, skladišta, podružnica i slično. Ne čudimo se danas ni mnoštvu reklamnih oglasa svake veličine i boje, rasvijetljenih i neraskvijetljenih. Ali se zato možemo itekako začuditi (i zamisliti nad tim), da također danas, u doba sve većeg broja škola svih kategorija, u doba čitaonica, knjižnica, novina, časopisa, kulturnih i naučnih ustanova, gledamo napisane bezbrojne jezične pogreške baš na tim natpisima i reklamama. Svako se poduzeće naročito brine, da mu natpisi budu što veći, lijepo obojeni i postavljeni na vidno mjesto, a reklame što privlačnije. A da li će ti natpisi biti pravilni, u duhu našega jezika, o tome se malo tko brine.

Prolazeći ulicom i nehotice pogledamo mnoge natpise, za koje već odavna znamo i koje smo nekoliko puta pročitali. Ako su ti natpisi napisani

⁸ Treba spomenuti, da analogija i ovdje razbija granice, pa se dulji nastavak, osobito na istoku, širi i dalje, na pr. *skeptičar* i sl. I kod nas se čuje *paraličar* pored »pravilnoga« *paralitik*, ali gotovo samo *alkoholičar*.

⁹ Maretić, Gramatika i stilistika, 1931., str. 280.

lijepo i pravilno, onda oni vrše na čitaoce koristan utjecaj i u jezičnom pogledu, pa nesvjesno mnogo dobrih riječi ulazi u njihov jezični repertoar. Ali ako su ti natpisi puni jezičnih pogrešaka, onda je takav utjecaj štetan, i naša je dužnost, da to sprečavamo.

Ovo nije prvi put, da se piše o jezičnim nakaradama naše poslovne ulice. Već se Kurelac, iako usput, okomio na takve primjere nazvavši ih »muljem govora,« a njegovim putem nastaviše Zore, Andrić, Maretić, Rožić i dr. do M. Jurkića, koji se naročito pozabavio tim problemom u svojoj opširnoj radnji »Filološka šetnja Zagrebom« (Hrvatski jezik, 1938). »Jedna je nevolja, — kaže Jurkić — što čitanka izložena po pročeljima gradskih ulica stvara zabunu u građanstvu i uči ga, kako se može svakojako pisati, pa i govoriti. Druga je, s općih narodnih razloga mnogo veća, u čudnom, smućenom osjećaju, što ga u svakom obrazovanijem čovjeku, kad dođe u hrvatski glavni grad, moraju razbuditi one jezične i pravopisne nakarade, ona tuda odasvudašnja pljeva, pa one nejednakosti, besmislene osobitosti i čuda, što odasvud, napisima i oglasima, samohvalama i poslovnim preporukama, govore sa zidova, vrata i prozora jezikom, koji vrlo često nije jezik ni jedne škole, ni jedne gramatike ni rječnika. Istina, lice poslovne ulice nije nigdje pravo ogledalo jezične kulture, ali opet ono ne smije surovo vrijedati svojom potpunom nepismenošću.«

Pored priličnog broja pravilno napisanih reklama i natpisa nalazimo još uvijek i takvih, koji obiluju pravopisnim i gramatičkim griješkama. To dokazuje s jedne strane, da dosadašnji trud naših filologa u borbi oko čistoće jezika nije bio uzaludan i da s tom borbom treba nastaviti, a s druge, da jedan dio poslovnih ljudi uopće nema pravog jezičnog osjećaja, a ni trunka dobre volje da dozna, što je pravilno, a što nepravilno. Iznesimo radije primjere!

Koliko smo puta pročitali: Ulaz u *bašću*. Običan smrtnik i ne pomišlja, da je to pogrešno napisano, jer je mnogo puta vidio suglasnički skup *šć* zajedno (lišće, češće). Pravilno je *bašča*, jer i Turci, od kojih smo je preuzeli, govore i pišu *bahča*, a ne *bahća*. Boranićev »Pravopis« dopušta *bašća* i *bašta*. Bit će ipak najbolje, da kažemo — *vrt*.

Onomu, koji pravi peći (ili ih loži), kaže se *pećar* (prema osnovnoj riječi *peć*). Za mnoge obrtnike i zadruge to nije važno, pa pogrešno pišu *pećar* i *pećarska zadruga*.

Pravilno se govori *kuća* (ne *kuča*), a namještaju po kući kažu: *pokućanstvo*, *pokućište*, *pokućstvo*. Pogrešan oblik *pokućtvo*, koji »resi« neke natpise, ne dolazi dakle uopće u obzir. Pored toga možemo često vidjeti »trgovina *pokućstva*« i »trgovina *pokućtva*«. Interesantna je Vukova bilješka: »... ne opominjem se da sam čuo bez s (pokućtvo), i čini mi se, da niko ne bi tako rekao« (Vuk, pis. 49). A ARj. sub voce *pokućstvo* kaže, da je

»... lik *pokućstvo* mnogo običniji od lika *pokućvo*.« Je li to dovoljno, da se odlučimo za oblik *pokućstvo*? Jest, jer je u *narodu običniji*. Treba pored toga pomisliti katkada i na unifikaciju. Dakle, treba govoriti i pisati: *trgovina pokućstvom*.

Za nas bi bila sreća, da kupujemo *srećke u prodavaonici srećaka*. Negdje se nažalost još uvijek prodaju *srećke*, a postoji i jedna »*prodavaona srećaka*«.

Iako ARJ. nema riječi *čistionica*, a ni *čistiona* — jer se nekada čistilo i bojilo kod kuće — ipak je u njemu obilje potvrda za pravilan nastavak *-nica*. U nas se s participima glagola, koji idu u IV. ili V. vrstu, veže imenički nastavak *-nica*, a ne *-na*, pa je prema tome pravilno *čistionica* (od čistiti, čistil + *nica*), *gostionica* (od gostiti), *pušionica* (od pušiti), *radionica* (od raditi), *učionica* (od učiti), *čekaonica* (od čekati), *čitaonica* (od čitati), *češljaonica* (od češljati), *skakaonica* (od skakati), *kupaonica* (od kupati), *tkaonica* (od tkati), *izlagaonica* (od izlagati), *praonica* (od prati), *prodavaonica* (od prodavati), *umivaonica* (od umivati) i t. d., i t. d. U ARJ. nalazimo također glagole *bojadisati* i *bojiti*. Za tvorbu takve imenice od njih uzeše u obzir samo glagol *bojadisati*, pa od njega (t. j. njegova participa) načiniše imenicu *bojadisaonica*. Drugi je glagol (*bojiti*) nešto potisnut glagolom *bojati se* (zbog jednakih oblika u prezentu).

Možda bi bilo potrebno razlikovati *prodaju* (misaonu imenicu) od *prodavaonice* (dućana). Kad bi se pisalo »*prodavaonica duhana*« (mjesto »*maloprodaja duhana*«), bilo bi bolje. Akademijin Rječnik uopće nema potvrde za to, da riječ *prodaja* znači *dućan, prodavaonicu*.

Prostoriji, gdje radi *kožar* ili gdje se stroje kože, narod kaže *kožara* ili *kožarnica*. *Kožarna* (s velikim *k*) ime je mjestu u Srbiji kod Kragujevca. Treba prema tome pisati i *pekara* ili *pekarnica* (mjesto nepravilnog *pekarna*), *mljekara* ili *mljekarnica*, *pivara* ili *pivarnica* i t. d. Možda će netko kod ovog zadnjeg primjera (*pivara*) pomisliti, da bi trebalo reći *pivovarnica*. *Pivovarnica* (i *pivovarnik*) je kotao za varenje piva, a *pivovara* je tvornica piva.

Međunarodne organizacije, koje se brinu za *djecu*, nisu zaboravile ni naše najmlade. Jedan dio pomoći troši se i na *mliječne kuhinje*, o čemu svjedoče mnogi natpisi. Većina ih je pogrešno napisana: »*Mliječna kuhinja za razdiobu međunarodnog dječjeg fonda*«, »*Mliječna kuhinja za razdiobu međunarodnog diječjeg fonda*«, »*Mliječna kuhinja za razdiobu međunarodnog diječjeg fonda*« i t. d. Trebalo bi pisati: *Mliječna kuhinja za razdiobu mlijeka Međunarodnog dječjeg fonda*.

Malo je onih, koji pravilno pišu *odjeljenje*. Kod te riječi nalazimo trojake pogreške: jedni pišu *odeljenje*, drugi *odjelenje*, a treći *odeljenje*. U nas *odjeljenje* ima u prvom redu ono osnovno značenje, koje je i u gla-

gola *odijeliti*, t. j. *rastaviti*. *Odjeljenje* dakle znači najprije *rastanak*, a zatim i ono, čemu Rusi kažu *otdelenie*. Zato neka *odjeljenje* bude *rastanak*, a rusko *otdelenie* — *odio* ili *odjel*.

Možete običi uredi, koji se bave prepisivanjem, ali ne ćete uvijek naći pravilno napisano — *prijepis*. Mnogi pišu: Ured za *prepis*. Možemo čak vidjeti, da u Zagrebu radi i jedan »Zavod za *prepise, prevode* i umnožavanje«. Prema našem se pravopisu piše: *prijedlog, prijeglas, prijelaz, prijelom, prijepis, prijevod* i t. d. Isto je tako i kod *prijevoza*. Mnoga poduzeća, koja svojim autobusima i kamionima prevoze ljude, hranu i dr., pišu pogrešno »poduzeće za *prevoz*...« ili »*prevozno poduzeće*«, ukoliko se ne »okite« stranim riječima (»transportno poduzeće« ili »poduzeće za špediciju«). U »Jeziku« je već bilo govora o tome, ali to nažalost ostade kao glas vapijućeg u pustinji. Čak i na Radio-stanici možete čitati *Prepis*.

U Boranićevu »Pravopisu« na str. 34. lijepo piše, da se »*suglasnici t, d ne gube ispred s*«. Pravilno je dakle *odsjek*. No ipak nalazimo i ovakve primjere: »*vojni otesek*«, pa čak i »*vojni osek*«. U tome griješe i naši poslovni ljudi, koji su sigurno mnogo puta naišli na pridjev *gradski*, pa se ipak nisu povelili za tim.

Koliko je samo u Zagrebu natpisa »*Maloprodaja duhana te poštanskih i taksenih vrijednota*«, koje nehotice »obogaćuju« čitaočev jezični reper-toar. Po pravilima naše akcentuacije *nema dužine ispred akcenta*, a misaone imenice s nastavcima *-ina, -oća, -ota* imaju naglasak baš na tim nastavcima. To znači, da su slogovi *ispred* spomenutih nastavaka *kratki*, pa će se glas *ě* reflektirati kao *je* (ili *e* iza *r*). Prema tome imamo imenice *bjelina* (od bijel), *bjesnoća* (od bijesan), *lijepota* (od lijep), a i *vrednota* (od vrijedan). Dakle dobro bi bilo — »*prodavaonica duhana, poštanskih i taksenih vrednota*«. Veznik *te* ne treba uzimati ispred imenica i pridjeva, jer se on upotrebljava samo u svezi s glagolom; na pr. otidi drugu *te* mu reci.

Pridjev je *kožan* veoma star (isp. scsl. *kožнь*), a znači: *koji pripada koži; koji je načinjen od kože* ili *koji se sastoji od kože*. Mogu se dakle prodavati samo *kožni* (a ne *kožnati*) kaputi, *kožne* rukavice i sl. u prodavaonici *kožne* robe. Poznat nam je pridjev *kožnat* (i *kožast*), ali on ne znači isto što i *kožan*, nego *koji je nalik na kožu* (na pr. list na drvetu), pa ih treba dobro razlikovati. Pravilno je napisano »*bolnica za kožne bolesti*« (a ne *kožnate* bolesti), »*specijalist za kožne bolesti*« i sl. Zacijelo biste se začudili, da negdje pročitate »*parnata pekara*« mjesto pravilnog »*parna pekara*«. E pa kad je tako kod *pare*, neka bude i kod *kože*!

Za ono, što je od mesa ili u čemu ima mesa ili što pripada mesu ili je u kakvu odnosu s mesom upotrebljavamo pridjev *mesan*. Osušeno se meso može prodavati u *prodavaonici suhomesne robe*, a ne u *prodavaoni suhomesnate robe*, kako piše na mnogim natpisima.

Isto je tako i s pridjevima *papiran* i *papirnat*. Čini se, da u papirnicama ne misle tako, pa prodaju »*papirnatu robu*«, a ima i jedna »*prodavaona papirnatih vrećica*«, iako svaki pismen čovjek zna, da je pravilno — *prodavaonica papirnih vrećica*, jer su vrećice zaista od papira.

Zbog dvostrukosti *jugoslavenski* i *jugoslovenski* potrošeno je mnogo mastila. Istina je ipak, da u »području jezika nema pri pravilnim tvorbama ni diktriranja ni nametanja« (Jezik, str. 155.). U hrvatskom se jeziku upotrebljava pridjev *jugoslavenski* i *slavenski* (za Jugoslavene i Slavene), pa nam je čudno, da gledamo u Zagrebu natpis — »*Jugoslovenski aerotransport*« umjesto »*Jugoslavenski aero-transport*«.

Već je prošle godine u članku »O jeziku naših novina« (Jezik, 1952, br. 2.) napisano: »Od glagola *donesti*, *dovesti*, *ukrasti*, *izgristi* participi pasivni glase *donesen*, *dovezen*, *ukraden*, *izgrizen*, jer se tvore samo dodavanjem nastavka *-en*.« Zadruga i obrtnici za to ne mare, pa i dalje pišu, da izrađuju (cipele, torbice, odijela) iz *donešenog* materijala.

S riječi *naliv pero* nismo baš oduševljeni, ali se teško protiv nje boriti, jer je jedino ona u upotrebi. Šteta je, što Jurkićevo »nalivno pero« nije prodrlo. Ako već ne možemo učiniti ništa drugo, onda bar možemo pisati s crticom: *naliv-pero*, jer se deklinira samo drugi dio kovanice.

Ne treba posebno naglasiti, da je ovo tek jedan *dio* pravopisnih i gramatičkih pogrešaka, koje izobličuju lice naše poslovne ulice. Ali ako bi se zasada samo te uklonile, bilo bi bolje, jer se prostiru na stotinama natpisa i u Zagrebu i izvan Zagreba.

U svakom slučaju treba nešto poduzeti, da se ne moramo stidjeti ni pred sobom ni pred drugima.

O POHRVAĆENIM PRIDJEVIMA LATINSKOG I GRČKOG PODRIJETLA S OBZIROM NA STRUČNU MEDICINSKU TERMINOLOGIJU

Vinko Friščić

U suvremenoj hrvatskoj medicinskoj književnosti susrećemo dvojako pisanje stranih pridjeva, kojima korijen potječe od latinskih ili grčkih riječi. Prvi je način, da se osnovi dodaje hrvatski pridjevni nastavak: *-an* (*-ni*) ili *-ski*. Na pr. *aorta* (žila srčenica), *aortni* (aortna insuficijencija), *bakterija*, *bakterij-ski* (bakterijski meningitis), *bronh* (bronchus), *bronh-ovan* (»bronhovni saljevi i bronhovne gruševine«); *capsula*, *kapsulni* (»kapsulne bakterije«), *therapia*, *terapijski*. Drugi je način, da se hrvatski lik pridjeva izvodi od latinskog oblika pridjeva, kojemu se ne oduzima čitav pridjevski nastavak, već samo krajnji dio, i tome se onda dodaje